

Şufa Hakkının Mülkiyet Hakkı Üzerindeki Sınırlayıcı Rolü: Konya Örneği

Emrah Akbař¹

Anahtar Kelimeler:

Osmanlı Hukuku,
Şufa Hakkı ve
Konya Örneği,
Önalım Hakkı,
Mülkiyet Hakkı,
Mülkiyetin
Sınırlandırılması.

Özet

Bu çalışma, Osmanlı dönemi Konya Şer'ıye Sicilleri'nde yer alan şufa belgeleri üzerinden, şufa hakkının özel mülkiyet üzerindeki sınırlayıcı etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Şufa hakkı, literatürde teorik düzeyde sıkça ele alınsa da, özellikle taşra şehirlerindeki uygulamaları somut belgelerle yeterince değerlendirilmemiştir. Bu bağlamda araştırma, söz konusu boşluğu doldurmayı hedeflemekte ve mülkiyet hakkının sınırlandırılmasına dair tartışmalara tarihsel bir perspektif sunmaktadır. Çalışmada, 1563-1839 yılları arasında Konya'da düzenlenen 57 adet şufa belgesi nitel araştırma yöntemiyle incelenmiş; belgeler, içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Bu analizler sonucunda, şufa uygulamasının hem hukuki hem de toplumsal boyutları somut örneklerle ortaya konmuştur. Şufa hakkı, mülkiyetin mutlak bir bireysel hak olarak değil, toplumsal ilişkiler içinde şekillenen ve sınırlandırılabilen bir yetki olarak işlediğini göstermektedir. Özellikle komşuluk ve ortaklık ilişkilerinden kaynaklanan öncelikler, mülkiyetin yalnızca ekonomik bir değer değil, aynı zamanda sosyal bir unsur olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Mahkeme kararları, şufa hakkının etkin bir şekilde uygulandığını ve mülkiyet devrini doğrudan etkilediğini ortaya koyarken; feragat beyanları ve hileli satış girişimleri gibi örnekler, bu hakkın dinamik ve esnek bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, şufa hakkı, Osmanlı hukuk sisteminde bireysel özgürlük ile toplumsal düzen arasında denge kuran işlevsel bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır.

The Restrictive Role of the Şufa Right on Property Rights: The Case of Konya

Keywords:

Ottoman Law,
Şufa Right and
The Case of Konya,
Pre-emption Right,
Property Right,
Property Restrictions.

Abstract

This study aims to analyze the restrictive effects of the pre-emption right on private property through the examination of şufa documents recorded in the Konya Şer'ıye Sicilleri during the Ottoman period. Although the concept of şufa has been frequently discussed in the theoretical literature, its practical applications—particularly in provincial towns—have not been adequately addressed using concrete historical sources. In this context, the research seeks to fill this gap and contribute a historical perspective to ongoing debates on the limitations of property rights. The study is based on the qualitative analysis of 57 şufa records dated between 1563 and 1839, drawn from the Konya Şer'ıye Sicilleri. These documents were evaluated through content analysis, revealing both the legal and social dimensions of the implementation of şufa. The findings demonstrate that property was not regarded as an absolute individual right in the Ottoman legal system, but rather as a socially embedded and restrictable entitlement. Pre-emption claims often arose from neighborhood or co-ownership relations, indicating that property was perceived not only as an economic asset but also as a social value. Court decisions confirm that the right of şufa was actively enforced and directly influenced the transfer of property. Moreover, cases of waiver and attempts at fraudulent sales illustrate that this right functioned within a flexible and dynamic legal framework. Ultimately, the study concludes that the pre-emption right served as a functional mechanism in balancing individual ownership rights with social order in the Ottoman legal context.

Atıf / Citation: Akbaş, E. (2025). Şufa Hakkının Mülkiyet Hakkı Üzerindeki Sınırlayıcı Rolü: Konya Örneği. *Konya Araştırmaları Dergisi*, 2, 83-98. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17847192>

¹ Dr., Bağımsız Araştırıcı / Independent Researcher, Konya / Türkiye, ORCID: 0000-0002-4407-7259, akbasemrh@gmail.com.

Bu çalışma Creative Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası (CC BY-NC-ND 4.0) ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

Extended Abstract

This study examines the restrictive effects of the pre-emption right on private property through the analysis of 57 şufa records from the Konya Şer'îye Sicilleri dated between 1563 and 1839. While the concept of şufa has been widely discussed in theoretical literature, its practical applications—particularly in provincial towns—have remained understudied using concrete historical sources. This research aims to fill this gap and provide a historical perspective on the limitations of property rights. Using content analysis, the study reveals that the pre-emption right functioned not as an absolute individual entitlement but as a socially embedded and restrictable right shaped by communal relationships. Court decisions demonstrate its decisive role in property transfers, with priority often given to neighbors and co-owners. The frequent involvement of residential properties in these cases suggests that şufa served to preserve neighborhood cohesion and social order rather than merely regulating economic transactions. The findings further indicate that the right of şufa constrained both the seller's freedom to dispose of property and the buyer's ownership rights, as buyers could lose purchased property through court enforcement of pre-emption claims. Nevertheless, records of waiver—often due to financial inability or personal preference—highlight the right's flexible nature, allowing property circulation under certain conditions. Attempts to circumvent the right through fraudulent practices, such as ambiguous pricing or claims of limitation periods, underscore its restrictive power, while court interventions to prevent such practices reflect the legal system's commitment to justice and social norms. Ultimately, the study concludes that the pre-emption right in the Ottoman legal context functioned as a mechanism balancing individual property rights with communal interests. Property transfer emerged not merely as an economic transaction but as a complex process shaped by legal regulations, moral considerations, and social relations, illustrating that private property in the Ottoman Empire was conceptualized within a broader communal and legal framework rather than as an unrestricted individual right.

Keywords: Ottoman Law, Şufa Right: The Case of Konya, Pre-emption Right, Property Rights, Property Restrictions.

Giriş

şufa hakkı, bilinen diğer adıyla önalım hakkı, bir taşınmaz malın satışında, bu mülkle belirli bir hukuki bağı bulunan kişilere (örneğin, paydaş veya komşu) bir öncelik tanır. Bu hak, şufa hakkı sahibine, söz konusu mülkü, üçüncü bir kişiye satıldığı fiyattan ve aynı şartlarla satın alma yetkisi verir. Bu özelliğiyle şufa hakkı, sahibinin tek taraflı irade beyanıyla mevcut hukuki durumu değiştirerek yeni bir durum yarattığı için kurucu yenilik doğuran (Yıldırım, 2018, s. 321) bir hak niteliği taşımaktadır.

şufa hakkı, mülk sahibinin malını dilediği kişiye satma özgürlüğünü kısıtladığı için mülkiyet hakkı üzerinde ciddi bir sınırlama oluşturmaktadır. Bu durum, bir yandan malın bütünlüğünü koruma amacı güderken, diğer yandan temel bir hak olan mülkiyetin serbestçe kullanılmasını engellemesi sebebiyle hem teorik hem de pratik alanda önemli tartişmaları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda İşlam hukukunda özel mülkiyet hakkı, bireylere tanınan bir hak olmakla birlikte, bu hak mutlak ve sınırsız bir yetki olarak kabul edilmemektedir. Mülkiyetin, toplumun genel menfaatleri, muhtemel zararların önlenmesi ve bazı mal türlerinin bireysel mülkiyete elverişli olmaması gibi gerekçelerle sınırlandırılabilereği belirtilmektedir (Kılıç, 2022; S. B. S. Korkmaz, 2018). Bu sınırlamaların ana dayanağı, komşuluk ilişkilerinin düzenlenmesi ve toplumsal faydanın gözetilmesidir.

Makalenin temel amacı, Osmanlı dönemi Konya mahkeme kayıtlarındaki örnekler üzerinden şufa hakkının özel mülkiyet üzerindeki sınırlayıcı etkilerini ve bu hakkın nasıl uygulandığını detaylı bir şekilde incelemektir. Mecelle, şufa hakkını hacr ve ikrah gibi diğer hukuki kavramlarla birlikte ele almış; 950-956. maddelerdeki mukaddime ile üçüncü bab (1008-1044. maddeler) bu hakkın tanımı, şartları ve uygulamasını sistematik biçimde düzenlemiştir (Berki, 1982). Mevcut literatürde ise şufa hakkının tanımı, unsurları ve sona erme koşulları teorik çerçevede kapsamlı olarak incelenmiştir (Akyüz, 1999; Demiralay, 2023; Dönmez, 2010; Feyzioğlu, 1959, 2011b, 2011a, 2011c; Habibullah, 2016; Hoyaz, 1967; Yıldırım, 2018). şufa hakkının doğumunda etkili unsurlardan biri olan irtifak hakkının, eşya hukuku içindeki konumu ve hukuki niteliği üzerine yapılan çalışmalar, bu alandaki literatürü önemli ölçüde zenginleştirmiştir (Bilgin, 1992; Hacak, 1993, 2000; Ünal, 2023). Ayrıca, mülkiyet hakkının mutlak nitelikte olmadığı, toplumsal yarar ve komşuluk ilişkileri gibi gerekçelerle sınırlandırılabilereği yönündeki yaklaşımlar da çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır (Hacak, 2000; Kılıç, 2022; S. B. S. Korkmaz, 2018; Topal, 2001; Ünal, 2022).

Mevcut çalışmalar şufa hakkını ve mülkiyetin sınırlandırılmasını genellikle genel ve teorik düzeyde incelemektedir. Bu makale ise, teorik çerçevesini Osmanlı dönemi Konya mahkeme sicillerinden elde edilen belgelerin analiziyle doldurarak mevcut literatürdeki boşluğu kapatmayı hedeflemektedir. Bu sayede, şufa hakkının sadece hukuki bir ilke olarak nasıl işlediğini değil, aynı zamanda pratik hayatta nasıl uygulandığını, ne tür durumlarda ortaya çıktığını ve özel mülkiyet üzerindeki etkisini somut örneklerle göstererek, konuya yeni ve zenginleştirilmiş bulgular sunmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma belirli sınırlar çerçevesinde yürütölmüştür. Coğrafi olarak yalnızca Konya'daki hukuki uygulamalara odaklanılmış; dönemsel olarak ise inceleme, 1563-1839 yılları arasına ait *Konya şer'ıye Sicilleri*'nden seğilen 57 şufa belgesiyle sınırlandırılmıştır.

1. Şufa Kavramı

Şufa hakkı, *ekleme* ve *birleştirme* anlamlarına gelir ve genellikle alıcının kendi malına başka bir malı eklemesi durumunda ortaya çıkar. Bu nedenle *çift* anlamına gelen *şef* kelimesiyle ilişkilendirilir (Dönmez, 2010, s. 248; Feyzioğlu, 2011c, s. 8). Bu hak Mecelle’de şöyle tanımlanır: “Bir milk-i müştêrâyı, müştêriye her kaçâ mâl oldu ise ol mikdar ile temellük etmektir.” (Berki, 1982, Mecelle md.950).

Mecelle’de bu hakka ilişkin *şefi*, *meşfû*, *meşfû’un bih*, *halît*, *şirb-i hâss* ve *tarîk-i hâss* gibi özel terimler kullanılmıştır. Bu terimler, şufa hakkının hangi durumlarda ve kimler tarafından kullanılabileceği gibi konuları açıklamak için kullanılmıştır. Satılan taşınmaz *meşfû* olarak adlandırılırken (Bilmen, 1986, s. 131), şufa hakkına sahip olan kişi *şef* olarak anılır. Şufa hakkının doğmasına neden olan diğer taşınmaz ise *meşfû’un bih* olarak tanımlanır. Satıcı kişiye *bâyi*, satılan taşınmazı satın alan kişiye ise *müşteri* veya *meşfû’un aleyh* denir (Dönmez, 2010, s. 248; Feyzioğlu, 2011c, s. 13; Pakalın, 1971, s. 360).

Şef, *meşfû* ve *meşfû’un bih* terimleri, bir mülkün satışı durumunda ortaya çıkan şufa hakkını daha iyi anlamamızı sağlayan önemli kavramlardır. Bu terimler sayesinde, hangi kişiler arasında ve hangi koşullarda şufa hakkının doğabileceğini daha net bir şekilde görebiliriz.

2. Şufa Hakkının Tarihî Gelişimi ve Hukukî Temelleri

Şufa, hukuk tarihinde mülkiyet düzeninin temel taşlarından biri olarak kabul edilmiş ve farklı coğrafyalarda ve dönemlerde değişik şekillerde uygulanarak toplumsal yaşamı derinden etkilemiştir (Akyüz, 1999; Feyzioğlu, 2011; Hoyaz, 1967; Korkmaz, 2023; Oğuzman vd., 2016).

Eski dönemlerde, şufa hakkı daha çok aile, kabile veya şehir gibi toplulukların mülkiyetini korumak ve yabancıların bu topluluklara girmesini engellemek amacıyla uygulanmıştır. Orta Çağ’da ise bu hak, hem bu geleneksel işlevi sürdürmüş hem de feodal düzende derebeylerinin ekonomik çıkarlarını korumak için bir araç olarak kullanılmıştır. Günümüzde şufa hakkı, hukuk sistemlerinin gelişmesiyle birlikte daha çok komşuluk ilişkilerinin korunması ve mülkiyet haklarının sınırlandırılması gibi amaçlarla kullanılmaktadır (Dönmez, 2010, s. 248).

Şufa hakkı, İslam hukukunda, özellikle mülkiyet hukuku alanında önemli bir yere sahip olan ve kökenleri İslam öncesi dönemde de görülen hukuki bir kurumdur. Kur’an-ı Kerim’de şufa kelimesi açıkça geçmese de bu hakkın İslam hukukunda sistematik bir şekilde düzenlenmesi ve hukuki bir müessese haline gelmesi, Peygamber Efendimizin hadisleri ve sahabe uygulamalarıyla gerçekleşmiştir. Şufa hakkının meşruiyeti konusunda İslam hukukçuları arasında genel bir görüş birliği vardır. Birçok eser, şufa hakkının hem sünnet deliliyle hem de icmâ ile sabit olduğunu belirtmektedir (Dönmez, 2010, s. 249). Yani, Peygamber Efendimizin söz ve uygulamalarıyla desteklenen bu hak, İslam hukukçuları tarafından da kabul görmüş ve İslam hukukunun temel bir ilkesi haline gelmiştir.

Fıkıh metinlerinde yapılan incelemeler, şufa kavramının teknik bir hukuki terim olarak kullanılışının V. yüzyıldan sonra (Öztürk, 2023, s. 271) belirginleştiğini göstermektedir. Fıkıh kitaplarında şufa hakkı, genellikle muamelât bahsi altında incelenmiş ve *şurût*, *edebü’l-kâdî* gibi farklı fıkıh dallarında da ele alınmıştır (Öztürk, 2023, s. 256).

3. Şufa Hakkının Doğuşu ve Hak Sahipleri Arasındaki Hiyerarşi

Şufa hakkının ortaya çıkış nedenleri incelenirken, malda ortaklık, irtifak hakkı (halîtlilik) ve bitişik komşuluk durumları ele alınmaktadır. İslam hukuku mezhepleri arasında bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Hanefi mezhebi, şufa hakkının bu üç durumda da geçerli olduğunu kabul eden en geniş görüştür (Hacak, 1993, ss. 113-116). Ancak Malikiler, Şafilere ve Hanbeliler gibi diğer mezhepler, şufa hakkının sadece ortaklık durumunda ortaya çıktığını (Dönmez, 2010, s. 249; Öztürk, 2023, ss. 252-269) düşünmektedirler.

Şufa hakkının doğmasının temel şartı, şufa sebebinin varlığıdır. Yani, bir taşınmazın ortaklarından birinin kendi payını satması durumunda, diğer ortakların şufa hakkı doğar. Şufa hakkının, *mesfû'* akarın satılmasıyla doğup talep edilmesiyle ve talep edildiğine dair şahit tutulmasıyla kazanıldığına dair hüküm, şufa hakkının oluşumu ve kullanımı konusunda genel olarak kabul edilen bir görüştür (Öztürk, 2023, s. 282). Buna göre şufa hakkı, satılan malın mülkiyetinin başka bir kişiye geçmesiyle doğar. Ancak bu hakkın kullanılması için şufa hakkına sahip olan kişinin bu hakkını açıkça beyan etmesi ve bu beyanını şahitlerle tespit ettirerek hukuki güvence altına alması gerekmektedir.

Şufa hakkının doğması için belirtilen malda ortaklık, irtifak hakkı ve bitişik komşuluk gibi durumlar tek başına yeterli olmamakla birlikte, bu hakkın doğabileceği bir zemini hazırlar (Topal, 2001, s. 527). Bu durumlar, şufa hakkının ortaya çıkması için gerekli olan hukuki bir ilişkinin varlığını gösterir. Ancak bu hakkın fiilen doğması için ayrıca bir satış veya benzeri bir hukuki işlem gerçekleşmesi gerekmektedir. Şufa hakkının doğabilmesi için temel olarak bir akdin varlığı şarttır. Bu akit, bir taşınmazın mülkiyetinin bir karşılık ile başka bir kişiye devrini sağlayan her türlü hukuki işlem olabilir. Satım en tipik örnek olmakla birlikte, ivazlı hibeler de bu kapsamda değerlendirilebilir. Mecelle'de de bu durum açıkça belirtilmiş ve şufa hakkının sadece satım değil, satıma benzer diğer akitle de doğabileceği (Berki, 1982, Mecelle md. 1022) ifade edilmiştir.

Hanefi mezhebi, şufa hakkını oldukça geniş bir çerçevede ele alarak, sadece malda paydaş olanları değil, aynı zamanda irtifak hakkı ortakları ve bitişik komşuları da bu haktan yararlandırmaktadır. Bu genişleme, şufa hakkının temel sebebi olan malda paydaşlığın yanı sıra, hadislerle dayanılarak geliştirilen irtifak hakkı ortaklığı ve bitişik komşuluk gibi ek sebeplere dayanmaktadır. Hanefilere göre, bu üç sebep arasında bir hiyerarşi bulunmaktadır ve en güçlü sebep olan malda paydaşlık hakkı, diğerlerine göre önceliklidir (Dönmez, 2010, s. 249; Öztürk, 2023, s. 281).

Mecelle de bu görüşü benimseyerek benzer bir sıralama yapmıştır. Buna göre malda ortaklık halinde, malın tamamında veya bir kısmında mülkiyet hakkı bulunması sebebiyle şufa hakkı daha güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İrtifak hakkı ise bir kişinin başkasının malı üzerinde belirli bir hakka sahip olması durumudur (Hacak, 2000; Ünal, 2023) ve bu hak, şufa hakkının doğmasına yol açan ikinci bir sebeptir. Komşuluk ise malın fiziksel yakınlığına dayalı bir ilişki olup şufa hakkının daha zayıf bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Yıldırım, 2018, s. 231).

Bu üç durumun sıralaması, şufa hakkının kullanılmasında önceliği belirler. Yani, malda ortaklığı olan bir kişi şufa hakkını kullanmak istediğinde, irtifak hakkı sahibi veya komşu bu hakkı kullanamaz. Diğer bir ifadeyle daha üst düzeyde şufa hakkı olan bir kişi bu hakkını

kullandığında, alt düzeyde hakkı olan kişilerin bu hakkı kullanma imkânı ortadan kalkar. Ancak, üst düzeydeki kişi şufa hakkını kullanmak istemezse, sırasıyla alt düzeydeki kişiler bu haktan yararlanabilirler. Bu yaklaşım, bir nevi öncelik hakkı olarak düşünülebilir.

4. Şufa Hakkının Kullanımı: Talep ve Yargı Süreci

Şufa talebiyle ilgili olarak, fıkıh literatüründe taleb-i muvâsebe, taleb-i takrir ve işhâd ile taleb-i husûmet ve temellük olmak üzere üç temel kavram ortaya çıkmıştır. Mecelle de, bu üç aşamalı süreci kabul eder ve her aşama için belirli süreler öngörür (Berki, 1982, Mecelle md. 1028).

4.1. Taleb-i Muvâsebe

Şufa hakkının kullanımı, belirli süreler içinde yapılması gereken irade beyanlarına bağlıdır. Bu bağlamda, şufa hakkını kullanan kişinin ilk irade beyanı olan taleb-i muvâsebe büyük önem taşır. Taleb-i muvâsebe şefinin, satışı öğrendiği anda şufa hakkını kullanmak istediğini açıklamasıdır. Bu beyanın hemen yapılması gerektiği, *muvâsebe* (sıçrama) kelimesinin (Öztürk, 2023, s. 287) kullanılmasıyla vurgulanır.

İncelenen belgelerin ekseriyetinde “bi’l-muvâsebe taleb”, “taleb-i muvâsebe ile şufa taleb”, “hakk-ı şufamı bi’l-muvâsebe taleb” (Akbaş & Sak, 2023, s. 335, 363; Güngören & Sak, 2023, s. 80) gibi kalıplarla şufa hakkının hemen kullanılmak istendiği görülmektedir. Bazı belgelerde ise bu hak, “şufa tutdum”, “şufa da’vâsı idüp”, “şefî’im şufa ile taleb iderim” şeklinde ifade edilmektedir (Arslan, 2019, s. 100; Çoban & Sak, 2018, s. 346; Şafak, 2019, s. 244, 482; Yörük, 2013, s. 87).

Taleb-i muvâsebe, şufa hakkının kullanımı sürecindeki ilk ve en kritik adımdır. Bu beyanın zamanında ve doğru şekilde yapılması, şefinin haklarını koruması için büyük önem taşır. Hanefi mezhebinde hâkim görüşe göre, şefinin bu beyanı için herhangi bir süre sınırlaması bulunmaz. Satışı öğrendiği anda hemen beyan etmesi yeterlidir. Mecelle’nin 1029. maddesinde benzer şekilde şufa hakkı sahibi komşusu veya ortaklık payının satıldığını öğrendiği anda (“satışı istimâ’ ettiği hinde”) (Bildik, 2010, s. 91; Şafak, 2019, s. 415) hemen şufa hakkını kullanmak istediğini beyan etmesi gerektiği üzerinde durmaktadır (Berki, 1982, Mecelle md. 1029).

Yapılan incelemelerde, şufa hakkının kullanılabilmesi için şefinin öncelikle satım işlemi hakkında bilgi sahibi olması gerektiği ve bu bilginin edinilme anının şufa süresinin başlangıcı olarak kabul edildiği tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, şufa hakkı, satımın öğrenildiği andan itibaren doğmakta ve bu andan itibaren şufa süresi işlemeye başlamaktadır. Araştırmamızda, taleb-i muvâsebede bulunan kişilerin çoğunlukla satış işlemi sırasında “bey’-i merkûmu hîn-i istimâ’ımda bi’l-muvâsebe taleb ve işhâd ve tescil” (Sak, 2016b, s. 137) şufa haklarını talep ettikleri görülmektedir.

Eldeki verilere göre, satıştan haberdar olma ve şufa hakkını kullanma süreleri arasında 1 gün, 5 gün, 7 gün, 8 gün, 10 gün, 2 ay, 11 ay, 4 sene, 10 sene gibi zaman dilimleri (Akbaş & Sak, 2023, s. 363; Dereci, 2020, s. 524; Güngören & Sak, 2023, s. 80; Sak, 2016b, s. 264, 2019, s. 112, 2022a, s. 287, 2022c, s. 165, 2023, s. 300; Solak & Sak, 2015, s. 280; Şafak & Ürekli, 2022, s. 210), şufa hakkının kullanımı için geçen sürenin kişiden kişiye ve duruma göre büyük farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bu durumun başlıca nedeni, şefinin satış işlemi hakkında ne kadar çabuk bilgi sahibi olduğu ile ilgilidir. Mehmed Bey örneği, bu durumun somut bir göstergesidir. Mehmed Bey, aharı diyardan on yıl sonra memleketi Konya'ya döndüğünde komşusunun evinin satıldığını öğrenir ve şufa hakkını kullanmak ister. Mahkeme ilk etapta Mehmed Bey'in haklı olduğunu düşünür. Ancak daha sonra yapılan araştırmalarda, Mehmed Bey'in "Konya'ya gelüp mezbûr İbrahîm merkûm Mehmed Beşe oğlu Mustafâ'dan aldığı menzili duyduğu ve birkaç gün Konya'da eğlendiği" ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Mehmed Bey'in satıştan haberdar olduğu halde bir süre bekleyip taleb-i muvâsebede bulunmaması üzerine şufa hakkının geçersiz (*sâkıt*) olduğuna (Sak, 2014, s. 134) karar verilmiştir.

Genellikle, şufa hakkını kullanan kişinin bu talebini şahitler huzurunda belirtmesi gerekmektedir. Ancak şahitlik, hukuki bir işlemin ispatı için önemli bir delil olmakla birlikte, her zaman bulunabilecek bir imkân değildir. Bu nedenle, taleb-i muvâsebede asıl olan şahit tutmak değil, şefinin şufa hakkını kullanmak istediğini açıkça beyan (Öztürk, 2023, s. 291) etmesidir. Buna mukabil işlemlerin ispatında şahitlik tutmanın önemi, hukuki içtihat ve vaka örneklerinde açıkça görülmektedir. Örneğin, Mustafa'nın Şeyhî'den satın aldığı çiftlik üzerindeki şufa hakkını kullanma iddiası, Şeyhî tarafından reddedilmesine rağmen, mahkeme tarafından tanık ifadeleriyle desteklenen Mustafa'nın beyanı esas alınarak kabul edilmiştir (Çoban & Sak, 2018, s. 346). Benzer şekilde, Ümmühan'ın Ak Kârbânsaray'daki bir bağın satışından haberdar olur olmaz tanıklar huzurunda yaptığı şufa hakkı beyanı, mahkemece geçerli kabul edilerek mülkiyetin kendisine devredilmesiyle sonuçlanmıştır (Şafak, 2019, s. 415). Bu vakalar, şufa hakkı talebinin ispatında tanıkların kritik rolünü vurgulamaktadır.

Tanık temin edilemediği durumlarda İslâm hukuku, şefinin kendi beyanına itibar etme esasına da olanak tanır. Bu bağlamda, şefinin satıştan haberdar olduğu anda yanında kimse olmasa bile, daha sonraki bir aşamada şufa hakkını kullandığına dair beyanı, ek güvenceler (örneğin yemin) karşılığında hukuki geçerlilik kazanabilir. Konya'nın Şeyh'âlimân Mahallesi'nde yaşanan İsa vakası bu duruma örnek teşkil etmektedir. İsa'nın tanık bulamamasına rağmen, mahkemenin talebi üzerine yemin etmesi, şufa hakkının ispatı için yeterli kabul edilmiş (Küçük, 2013, s. 272; Solak & Sak, 2016, s. 345; Taşın & Sak, 2023, s. 247) ve dava lehine sonuçlanmıştır.

Benzer bir olay, Veysel'in komşusu olduğu bir tarlanın Âyişe tarafından gizlice Mehmed'e satıldığını öğrenmesi üzerine yaşanmıştır. Satışı öğrendikten sonra Veysel, taleb-i muvâsebe yoluyla şufa hakkını ileri sürmüştür. Ancak alıcı Mehmed, Veysel'in şufa hakkını düşürecek nitelikte bir davranışta bulunduğunu iddia etmiştir. Bunun üzerine mahkeme, Veysel'den "hakk-ı şufasını iskât etmediğine" dair yemin etmesini talep etmiştir. Veysel'in "yemîn-i billahî'l-azîm" ifadesiyle hakkından feragat etmediğini beyan etmesi üzerine, mahkeme şufa hakkının geçerliliğini kabul etmiş ve taşınmazın bedeli karşılığında Veysel'e devrine hükmetmiştir (Sak, 2016b, s.264).

4.2. Taleb-i Takrîr ve İşhâd

Şefi, taleb-i muvâsebede bulunduktan sonra mümkün olan en kısa sürede, meşfû' akarın veya müşterinin yahut zilyetliği devam ediyorsa satıcının yanında şufa hakkını talep ettiğini tekrar beyan etmelidir. Bu ikinci beyan, şefinin talebinde ısrarlı olduğunu ve hakkından vazgeçmek istemediğini gösterir. Bu hak taleb-i takrîr ve işhâd işlemi ile gerçekleştirilir (Berki, 1982, Mecelle md. 1030).

Bu işlemin amacı, şefinin şufa hakkını kullanmak istediğini kesin bir şekilde ortaya koymak ve olası ihtilaf durumlarında delil oluşturmaktır (Öztürk, 2023, s. 293). Şahitlerin huzurunda yapılan bu beyan, şefinin iddiasını güçlendirir ve hukuki süreçlerde önemli bir delil niteliği taşır. Taleb-i takrîr ve işhâd için belirli bir zaman sınırlaması bulunmamakla birlikte, şefinin bu işlemi mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirmesi gerekmektedir. Hocahabîb Mahallesi sakinlerinden Ahmed Efendi, komşusu olan menzilin el-Hâc Mustafâ tarafından satın alındığını öğrenmiş ve taşınmazın kendisine bitişik olmasından dolayı şefi sıfatıyla hakkını talep etmiştir. Ahmed, şufa hakkını kullanırken satıştan hemen sonra taleb-i muvâsebet ve işhâd yoluyla hakkını ileri sürmüştür; Müslüman şahitler huzurunda hakkını tasdik ettirmiştir (Sak, 2022b, s. 428).

Benzer biçimde, Kasâbsinân Mahallesi sakini Mehmed Çelebi, kendisi için şufa hakkı doğuran bir mülkün satışının ardından kısa bir süre içinde bu hakkını kullanmak amacıyla mahkemeye başvurmuştur. Mehmed Çelebi, hakkını kullanırken önce taleb-i muvâsebe yoluyla satıştan haberdar olduğunu beyan etmiş, ardından işhâd yoluyla Müslüman şahitler huzurunda şufa hakkını resmî olarak tasdik ettirmiştir (Akbaş & Sak, 2023, s. 335).

4.3. Taleb-i Husumet ve Temellük

Şufa hakkının kullanımı, salt bir irade beyanıyla sınırlı olmayıp alıcının direnci halinde yargısal bir süreci gerektirmektedir. Bu hukuki sürece taleb-i husumet ve temellük denir (Berki, 1982, Mecelle md. 1031). Bu bağlamda, taleb-i muvâsebe, şufa hakkının kullanımı için ön koşul niteliğinde olsa da hakkın etkin icrası için şufa davası ikamesi zaruridir. İncelenen dokümantasyon, şufa hakkından feragatin istisnai bir durum teşkil ettiğini ve çoğunlukla hakkın yargısal yollarla tesis edildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, çeşitli mahkeme kayıtlarında açık biçimde görülmektedir. Âhî bin Polad'a ait Anderiya bağına ilişkin şufa davasında, mülkün bir kısmı yetimlere devredilmiş, kalan hisse bir zimmîye satılmıştır. Ancak ortaklardan biri olan Hüsrev, şufa hakkını kullanarak satışın kendisine verilmesini talep etmiş, mahkeme bu talebi haklı bulmuş ve karar sicile geçirilmiştir (Şafak, 2019, s. 361).

Benzer şekilde, Konya'nın Ceride Mahallesi'nde bir gayrimenkul satışı gerçekleşince, mülke komşu olan es-Seyyid Ahmed mahkemeye başvurarak şufa hakkını kullanmak istemiştir. Ahmed, söz konusu mülkün es-Seyyid Sefer'e satıldığını öğrendikten sonra, hukuka uygun biçimde önce taleb-i muvâsebe yoluyla satıştan haberdar olduğunu beyan etmiş, ardından şahitler huzurunda taleb-i işhâd usulünü yerine getirerek şufa hakkını resmen kullanmıştır. Mahkeme sürecinde es-Seyyid Sefer, Ahmed'in iddialarına itiraz etmişse de, dinlenen tanıkların beyanları doğrultusunda Ahmed'in şufa hakkını usulüne uygun biçimde kullandığı sabit görülmüştür. Yapılan yargılama sonucunda mahkeme, şufa hakkının geçerli şekilde doğduğuna ve doğru biçimde kullanıldığına hükmetmiş, bu doğrultuda mülkün belirlenen satış bedeli üzerinden davacı Ahmed'e teslim edilmesine karar vermiştir (Arslan, 2019, s. 100).

5. Şufa Hakkının Düşmesine Neden Olan Durumlar

Şufa hakkının düşmesine neden olan durumlar, şufa hakkı sahibinin aktif katılımını gerektiren bu hakkın zayıf yapısından kaynaklanır. Bu hakkın sona ermesi, genellikle şefinin iradesine veya vefat gibi yasal durumlara bağlıdır. Şefinin, malın satışından haberdar olmasına

rağmen hakkını kullanmak istediğini hemen ve açıkça belirtmemesi (taleb-i muvâsebe veya taleb-i takrîrde bulunmaması) hakkın düşmesine yol açar (Berki, 1982, Mecelle md. 1032-1034; Topal, 2001, s. 529). Bu durum, şufa hakkının bir zorunluluk değil, bir imkân olmasından kaynaklanır. Şefi bu imkânı kullanmak istediğini açıkça beyan etmelidir. Örneğin; Zevle Mahallesi sakini Sâime, komşusu olan bir menzilin satışında şufa hakkını kullanmak üzere mahkemeye başvurmuştur. Ancak mahkeme, Sâime'nin talebini usulüne uygun şekilde yerine getirmediğini; yani malın bulunduğu yerde veya alıcılarla birlikte şahit tutarak şufa hakkını talep etmediğini (inde'l-'akâr veyâhud 'inde'l-mütebâyî'n-i bi'l-muvâsebe taleb ve işhâd itmemekle) tespit etmiştir. Bu nedenle mahkeme, şufa hakkının sâkıt olduğuna hükmederek davanın reddine karar vermiştir (Dereci, 2020, s. 524).

Şefi, şufa hakkından vazgeçtiğini gösteren bir davranışta bulunursa (örneğin satışa sessiz kalırsa) bu durum hakkının düşmesine yol açar. Ayrıca şefi, ister belirli bir bedel karşılığında ister hiçbir şart öne sürmeden, şufa hakkından açıkça feragat edebilir. Örneğin Ramazân, Hâcî Yûsuf'dan bir hisse değirmen satın almıştır. Ancak değirmende Hûndî Hatun'a ait bir hisse de bulunmaktadır. Hûndî Hatun bu nedenle şufa hakkını kullanmak istemiştir. Buna mukabil Ramazân, satış sırasında Hûndî Hatun hazır bulunmasına rağmen sessiz kaldığını ve hakkını talep etmediğini belirtmiştir. Bunun üzerine Hûndî Hatun'un şufa hakkı düşmüştür (Çoban & Sak, 2018, s.578). Bu durum, şefinin hakkını kullanmaması veya sessiz kalmasının şufa hakkının düşmesine yol açabileceğini açıkça göstermektedir.

Şufa hakkının düşmesine sebep olan diğer etkenler şunlardır: Öncelikle şufa hakkı kişisel bir hak olduğu için, şefinin vefatı halinde mirasçılara intikal etmez ve sona erer (Topal, 2001, s. 536). Mecelle'de de vurgulandığı üzere, şefi malın mülkiyetini edinmeden önce ölürse hak düşer. Ayrıca satıcı ve alıcının, şefinin hakkını kullanmasını engellemek amacıyla hileli işlemler yapması da hakkın düşmesine (Berki, 1982, Mecelle md. 1010) neden olabilir.

6. Şufa Hakkının Mülkiyet Hakkı Üzerindeki Sınırlayıcı Etkisi

İslâm hukukunda mülkiyet kavramı, bireyin eşyalar üzerindeki hâkimiyetini tanımlayan en kapsamlı aynî hak olarak kabul edilir. Ancak bu hak, mutlak bir yetki alanı sunmaktan ziyade, toplumsal düzenin ve meşruiyet ilkelerinin belirlediği sınırlar içinde anlam kazanır. Mülkiyet hakkının kullanımını sınırlayan bazı hukuki ve ahlâkî ilkeler, hem ferdî menfaatin keyfî biçimde genişlemesini önlemekte hem de toplumsal adaletin tesisine katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, İslâm hukukunda mülkiyetin devrine ve kullanımına ilişkin düzenlemeler, rızaya dayalı akitlerin geçerliliği yanında, bu akitlerin sonuçlarını sınırlayabilecek bazı özel kurumları da içermektedir (Çalış, 2003; Hacak, 2000; Kılıç, 2022; Topal, 2001).

Bu sınırlayıcı kurumlardan biri olan şufa hakkı, özellikle taşınmaz mülkiyetinde ortaya çıkan ortaklık veya komşuluk ilişkilerinde, mevcut malikin mülkiyet üzerindeki tasarruf özgürlüğünü belirli ölçüde kısıtlayan bir mekanizma niteliğindedir. Bu bölümde, söz konusu hakkın mülkiyet üzerindeki sınırlandırıcı etkisi incelenmekte ve Osmanlı uygulamasındaki yansımaları ele alınmaktadır.

İncelemeler (Arslan, 2019, s. 100; Çoban & Sak, 2018, s. 346, 604; Şafak, 2019, s. 244, 267, 268, 379, 383, 415, 482; Şafakçı & Ürekli, 2022, s. 210; Sak, 2014, s.80; Güngören & Sak, 2023, s. 80), şufa hakkının münhasıran satım akitlerinden kaynaklandığını ve bu durumun, mülkiyet devrinin sadece alıcı ve satıcının iradesine bırakılamayacağını teyit ettiğini göstermektedir. Bu hak, Mecelle'nin 1021. maddesine uygun olarak, yalnızca tam mülkiyete konu olabilen taşınmazlar için geçerlidir (Berki, 1982, Mecelle md. 1021).

Elimizde mevcut olan 57 belge istatistikleri, şufa hakkının en sık evler (%37) için kullanıldığını, bunu bağlar (%33), tarlalar (%10) ve arsalar (%7) gibi diğer taşınmazların takip ettiğini ortaya koymaktadır. Evlerin başı çekmesi, şufa hakkının komşuluk ilişkilerini ve sosyal huzuru koruma işlevinin bir göstergesidir.

Şufa hakkı, bir taşınmazın üçüncü bir kişiye satılması durumunda, hak sahibine aynı koşullarla mülkiyeti öncelikli olarak edinme yetkisi veren hukuki bir mekanizmadır. Mecelle'nin 1024. maddesinde de belirtildiği üzere, bu hak, mülk sahibinin satışa açık veya zımni rıza göstermemesi koşuluna bağlıdır. Bu düzenleme, mal sahibinin mülkünü serbestçe elden çıkarma yetkisini sınırlayarak, mülkiyet hakkının mutlak bir hak olmadığını ve özellikle komşuluk hukuku gibi sosyal ilişkiler çerçevesinde kısıtlanabileceğini göstermektedir.

Konya'da tespit edilen örnek olaylar, şufa hakkının mülkiyet üzerindeki sınırlayıcı etkisini ve mahkemelerin bu konudaki yaklaşımını somutlaştırmaktadır. Altun ve Bâlî arasındaki ihtilaf örneği, bir kadının eşi tarafından yapılan satışa rıza göstermemesi durumunda şufa hakkının nasıl işletildiğini ve mülkiyetin kendisine iade edildiğini somutlaştırmaktadır. Nitekim Altun, eşi tarafından Bâlî'ye satılan evin yarısı üzerindeki mülkiyet hakkını ve diğer yarısı üzerindeki şufa hakkını ileri sürerek, satışa rıza göstermediğini iddia etmiştir. Yargılama sonucunda Altun'un haklı olduğu tespit edilmiş ve satış işlemi iptal edilerek, taşınmaz hissesi kendisine iade edilmiştir (Sak, 2023, s. 202).

Diğer yandan bu sınırlama mutlak değildir. Belgeler, şufa hakkından feragat edilmesinin de yaygın bir pratik olduğunu göstermektedir. Bu feragatler, Recep ve Ahmet örneğinde olduğu gibi sözlü bir reddetme ("almazım didin") (Şafak, 2019, s. 268), Mustafa'nın "bana gerek yok, kim alırsa alsun" (Şafak, 2019, s. 383) diyerek açıkça vazgeçmesi ya da ekonomik yetersizlikler ("yedimde akçam olmamağla sükût eyledim") (Sak, 2023, s. 300) gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, hakkın kullanımının bireysel irade ve ekonomik koşullara bağlı olduğunu kanıtlamaktadır.

Hanefî fıkına göre şufa hakkı sahipleri arasında bir hiyerarşi bulunur. Paydaşlar en öncelikli grupta yer alırken, onları sırasıyla irtifak hakkı sahipleri ve komşular izler. Dolayısıyla, şufa hakkı bulunsu bile bu hiyerarşi nedeniyle kişilerin mülk alma hakları kendi aralarında sınırlandırılır. Süleyman, komşusu olduğu bir evin Veli tarafından satın alınması üzerine şufa hakkını kullanmak için mahkemeye başvurur. Süleyman, komşu olduğu için evi öncelikli olarak satın alma hakkının kendisine ait olduğunu iddia eder. Ancak Veli ben *halîtim*, Süleyman ise sadece *câr* (komşu) diyerek yanıt verir (Şafak, 2019, s. 244). Süleyman'ın da bu durumu doğrulaması üzerine mahkeme, hiyerarşide öncelikli olan Veli'nin şufa hakkına sahip olduğuna karar verir (Doğan, 2018, s. 551; Sak, 2022d, s. 291).

şufa hakkının yarattığı kısıtlamalar, mülk sahiplerini bu hakkı aşmak için hileli yollara başvurmaya itmıştır. “Belirsiz miktarda buğday” gibi gayri-nakdi ödeme yöntemleri ya da bağışlama gibi kılıfına uydurulmuş işlemlerle hak düşürölmeye çalışılmıştır. el-Hâc İsmail, komşusu el-Hâc Mehmed Halîfe’nin şufa hakkını ortadan kaldırmak amacıyla hileye başvurmuştur. İsmail, mülkünü tamamen satmak yerine, işlemi ikiye bölerek bir kısmını mülkün alıcı olan şahin’e hibe ettiğini, kalan kısmını ise otuz kuruş ve keyli nâ-ma’lûm bir mikdâr buğdaya sattığını iddia etmiştir. Böylece satışın tam anlamıyla gerçekleşmediğı izlenimini yaratıp, Mehmed Halîfe’nin şufa talebini geçersiz kılmaya çalışmıştır. Ancak mahkeme, bu işlemin gerçek bir satışın gizlenmesi amacıyla düzenlenmiş bir hile olduğunu belirlemiş; davacının satıştan haberdar olur olmaz şufa hakkını talep ettiğini ve bu konuda ihmali bulunmadığını tespit etmiştir. Sonuçta mahkeme, İsmail’in ileri sürdüğü hileli tasarrufu geçersiz sayarak, Mehmed Halîfe’nin şufa hakkını geçerli kabul etmiş ve taşınmazın bedelini ödemesi koşuluyla mülkiyetin ona devrine hükmetmiştir (Solak & Sak, 2016, s.345). Örnekte göröldüğü üzere mahkeme, bu tür hileleri tespit ederek adaletin tesisini sağlamıştır. Bu durum, hukukun üstünlüğünün ve şufa hakkının hileli işlemlerle manipöle edilmesine karşı korunduğunun önemli bir göstergesidir.

Bir mahkeme kararı veya hukuki metin hazırlarken, şufa hakkının temel prensiplerini ve mahkemelerin bu konudaki yaklaşımını göz önünde bulundurmak gerekir. şufa davasında, mahkeme, şufa hakkını kötüye kullanan veya bu hakkın kullanılmasını gerektiren şartları yerine getirmeyen kişilere karşı, taşınmazı satın alan üçüncü şahısların haklarını koruma eğilimindedir. Bu durum, şufa hakkının suistimalini önlemek ve hukuki güvenliği sağlamak açısından büyük önem taşır. Konya’nın Yenice Mahallesi’nde yaşayan Âlime Hanım, komşusu Halil Bey’e, onun satın aldığı evin bir kısmının kendi mülküne bitişik olduğı gerekçesiyle şufa hakkını kullanmak için dava açtı. Ancak Halil Bey, Âlime Hanım’ın 11 ay bekleyerek şufa hakkını süresinde kullanmadığını ileri sürdü. Mahkeme, Halil Bey’in bu iddiasını haklı bularak davayı reddetti (Sak, 2022c, s. 168).

şufa hakkının her türlü taşınmaz için geçerli olmadığı da bulgular arasındadır. Mecelle’nin 1018. maddesi uyarınca, vakıf ve devlete ait araziler gibi tam mülkiyete konu olmayan taşınmazlarda bu hak kullanılamaz (Berki, 1982, Mecelle md. 1018). Ramazan, Mehmet, Ayşe ve Mustafa gibi davacıların, vakıf ve devlete ait araziler üzerindeki şufa taleplerinin mahkemelerce reddedilmesi (Akbaş & Sak, 2023, s. 363; Sak, 2016a, s. 207; Sak & Çetin, 2008, s. 159, 2014, s. 392; Sak & Solak, 2016, s. 125) hakkın uygulanma alanının net sınırlarla çizildiğini göstermektedir.

Bulguların Yorumu, Sonuç ve Öneriler

Bu metin, Osmanlı döneminde Konya mahkeme sicillerine yansıyan örnekler üzerinden şufa hakkının, özel mülkiyetin devri üzerindeki sınırlayıcı rolünü ve Hanefi fıkhına dayanan hukuki düzenlemelerin günlük hayattaki karşılığını detaylı bir şekilde analiz etmektedir. İncelemeler, şufa hakkının, Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye’de yer alan teorik çerçevesinin ötesinde, mülkiyet devrini doğrudan etkileyen ve mahkeme kararlarıyla somutlaşan dinamik bir hukuki mekanizma olduğunu ortaya koymaktadır.

Konya Şer'îye Sicilleri'nden sunulan örnekler, modern liberal hukuk teorisinin aksine, mülkiyetin Osmanlı döneminde mutlak ve sınırsız bir hak olarak görülmediğini açıkça göstermektedir. Şufa hakkı, mal sahibinin mülkünü serbestçe elden çıkarma iradesini ve alıcının mülk üzerindeki tam tasarruf hakkını doğrudan kısıtlamaktadır. Bu sınırlama, bireysel özgürlüğün önüne toplumsal faydanın ve düzenin konulması prensibine dayanır. Özellikle komşuluk ve ortaklık ilişkilerinden doğan öncelikler, mülkiyetin ticari bir metadan ziyade, bir yaşam alanı ve toplumsal bir değer olarak algılandığına işaret etmektedir. En sık evlerin bu hakka konu olması, şufanın sadece bir hukuki mekanizma değil, aynı zamanda mevcut sosyal dokuyu ve komşuluk huzurunu koruma amacı taşıdığını kanıtlamaktadır.

Modern hukukta mülkiyet hakkı çoğu zaman ekonomik fayda ve serbest dolaşım ekseninde ele alınırken, Osmanlı'daki bu uygulama, mülkiyetin devrinde sosyal bağların ve ahlaki değerlerin öncelik kazandığını göstermektedir. Bu durum, özel mülkiyetin, sahiplerinin yaşam alanlarıyla ve sosyal çevreleriyle bütünleşik bir hak olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Mülk sahibinin satış iradesi, komşusunun potansiyel mağduriyetini önlemek amacıyla sınırlandırılmıştır.

Şufa hakkının kısıtlayıcı doğasına rağmen, metinde yer alan feragat örnekleri ("yedimde akçam olmamağa sükût eyledim", "ben arsa-i mezbûreyi istemem"), bu kısıtlamaların mutlak olmadığını göstermektedir. Maddi imkânsızlıklar veya kişisel tercihler nedeniyle bu haktan vazgeçilebilmesi, mülkiyetin serbest dolaşımını yeniden mümkün kılarken, hakkın kullanımının bireysel şartlara ve iradeye bağlı olduğunu da kanıtlamaktadır. Bu durum, mülkiyetin devrini tamamen kilitlemeyen, aksine toplumsal ve ekonomik dinamiklerle şekillenen esnek bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Makalemiz, şufa hakkını aşmak için uygulanan hileli yöntemleri ve mahkemelerin bu durumlardaki rolünü vurgulayarak, hukuki sistemin etkinliğini de gözler önüne sermektedir. Satış bedelinin bir kısmının belirsiz veya gayri-nakdi unsurlarla (örneğin belirsiz miktarda buğday) gösterilmesi ya da zaman aşımı iddiası gibi girişimler, şufa hakkının mülkiyet üzerindeki caydırıcı ve sınırlayıcı gücünün bir kanıtıdır. Ancak mahkemelerin bu hileli durumları tespit ederek adaleti tesis etmesi, şufa hakkının sadece teorik bir kural olarak kalmadığını, hukukun üstünlüğü ilkesi çerçevesinde titizlikle korunduğunu kanıtlamaktadır. Bu durum, dönemin hukuki mekanizmasının, toplumsal normları koruma ve adaleti sağlama konusundaki kararlılığını sergilemektedir.

Şufa hakkı, yalnızca satıcının mülkiyet hakkını değil, aynı zamanda alıcının da haklarını sınırlamaktadır. Belgeler, şufa hakkı sahiplerinin haklarını çoğunlukla mahkeme yoluyla elde ettiğini göstermektedir. Bu durum, alıcının mülk üzerindeki tasarrufunun, bir mahkeme kararı ile elinden alınabileceği gerçeğini ortaya koyarak, mülkiyet devrinin basit bir ticari işlemten öte, hukuki bir süreç olduğunu vurgulamaktadır.

Makalemizdeki bu bulgulara dayanarak, şufa hakkının Osmanlı mülkiyet hukukunda bireysel özgürlük ve toplumsal düzen arasında hassas bir denge aracı olarak işlev gördüğü sonucuna varılabilir. Bu hak, mülkiyetin mutlak değil, toplumsal bağlam içinde şekillenen ve sınırlandırılabilen bir hak olduğunu somut örneklerle desteklemektedir. Mülkiyetin devri, yalnızca alıcı ve satıcı arasındaki serbest bir ticari işlem değil, aynı zamanda hukuki ve sosyal ilişkilerin

karmaşık bir kesişim noktası olarak ele alınmıştır. Tüm bu bulgular, şufa hakkının Osmanlı toplumunda mülkiyetin serbest dolaşımını tamamen engellemeyen, ancak onu toplumsal bağlam ve hukuki normlar çerçevesinde düzenleyen dinamik bir mekanizma olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, şufa hakkının mülkiyet sınırlaması üzerindeki etkisini Osmanlı dönemi Konya mahkeme sicilleri üzerinden somut bir şekilde ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, konunun daha derinlemesine incelenmesi için çeşitli yeni araştırma alanları sunmaktadır.

şufa hakkının farklı Osmanlı şehirlerindeki (rneğin İstanbul, Bursa, Halep gibi büyük merkezler) uygulamalarının incelenmesi, Konya'daki pratiklerle karşılaştırmalı bir analiz sunabilir. Bu tür bir çalışmanın yapılması, bölgesel farklılıkların hukuki uygulamalar üzerindeki etkisini ve bu farklılıkların yerel sosyoekonomik koşullarla ilişkisini anlamamızı sağlayacaktır.

şufa hakkından kaçınmak amacıyla başvurulan hileli işlemler, başlı başına bir araştırma konusu teşkil etmektedir. Bu tür hilelerin mahiyetleri, mahkemelerin bu durumlara karşı geliştirdiği hukuki stratejiler ve bu mücadelenin mülkiyet hukukunun zaman içinde evrimine olan katkıları ayrı bir makalede incelenebilir.

şufa hakkının taşınmaz mal piyasası üzerindeki ekonomik sonuçlarının incelenmesi, konuya yeni bir boyut kazandırabilir. Bu hakkın gayrimenkul fiyatlarını ve satış hacmini nasıl etkilediği, alıcı ve satıcı davranışlarını nasıl yönlendirdiği gibi sorulara nicel (istatistiksel) analiz yöntemleriyle cevap aranabilir.

İntihal / Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / *This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.*

Değerlendirme / Review: ift taraflı kr hakemlik, dış bağımsız / *Double-blind peer-reviewed, external independent.*

Etik Beyan / Ethical Declaration: Bu alışmanın hazırlanma srecinde etik ilkelere uyulmuştur. / *Ethical principles were followed during the preparation of this study.*

Etik Bildirim / Complaints: info@konyadergisi.net

Beznerlik Taraması / Similarity Check: iThenticate

ıkar atışması / Conflict of Interest: ıkar atışması beyan edilmemiştir. / *The author declares that there is no conflict of interest.*

Finansman / Grant Support: Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / *No funds, grants or other support was received.*

Kaynaklar / References

- Akbaş, E., & Sak, İ. (2023). *Konya Kadı Sicili (1087-1088/1676-1677) Defter 13*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Akyüz, Ş. (1999). *İslam Hukukunda Şu'fa Hakkı*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 87088).
- Arslan, M. (2019). *5 Numaralı Konya Şer'îye Sicili (970-1213/1562-1798) Değerlendirme ve Transkripsiyon*. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 568477).
- Berki, A. H. (1982). *Mecelle*. Hikmet Neşriyat.
- Bildik, F. (2010). *1837 – 1840 Tarihlerinde Konya'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (83 Numaralı Konya Ser'îyye Siciline Göre)*. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 261100).
- Bilgin, A. (1992). İslam Hukukunda İrtifak Haklarının Mahiyeti. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(5), 79-113.
- Bilmen, Ö. N. (1986). *İslamiye ve İstilâhat-ı Fıkhiyye Kamusu* (C. 6). Bilmen Yayınevi.
- Çalış, H. (2003). İslâm Hukuku Literatüründe Eşya Hukukunun Temel Kavramları ve Konu ve Kapsam Açısından "Milk" Terimi. *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2, 185-205.
- Çoban, L., & Sak, İ. (2018). *1 Numaralı Konya Kadı Sicili (970-1019/1563-1610) (Transkripsiyon ve Dizin)*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Demiralay, B. (2023). *İslâm Hukuku ve Türk Hukukunda Ön Alım Hakkı (ŞÜF'A)*. [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 794365).
- Dereci, M. (2020). *31 Numaralı Konya Şer'îye Sicili (1097-1098/1686-1687) Değerlendirme ve Transkripsiyon*. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 620184).
- Doğan, N. (2018). *1629-1631 Tarihleri Arasında Konya'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (22 Numaralı Konya Şer'îye Siciline Göre)*. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 531752).
- Dönmez, İ. K. (2010). Şu'fa. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 39, ss. 248-252). DİA.
- Feyzioğlu, F. (1959). *Şu'fa Hakkı*. Fakülteler Matbaası.
- Feyzioğlu, F. (2011a). Evvelki Hukukumuzda (Mecelle'de) Şu'fa Hakkı. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 16(3-4), 958-992.
- Feyzioğlu, F. (2011b). Şu'fa Hakkının Kullanılması Mümkün Olan ve Olmayan Tasarruflar. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 19(1-2), 22-269.
- Feyzioğlu, F. (2011c). Şu'fa Hakkının Mevzuu ve Sûjeleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(3-4), 875-902.
- Güngören, A., & Sak, İ. (2023). *Konya Kadı Sicili (1074-1075/1663-1664) Defter 12*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Habibullah, K. (2016). *İslam Hukukunda Şu'fa*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 451848).
- Hacak, H. (1993). *İslam Hukukunda İrtifak Hakları ve İlgili Kavramların Gelişimi*. [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 26741).
- Hacak, H. (2000). İrtifak. *TDV İslâm Ansiklopedisi: C. XXII* (ss. 460-464). TDV Yayınları.
- Hacak, H. (2000). *İslam Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi*. [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 26741).

102262).

- Hoyaz, M. (1967). Şu'fa Akdi. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 33(3-4), 273-287.
- Kılıç, S. (2022). Osmanlı Komşuluk Hukukunda Mülkiyet Haklarının Sınırlandırılması: Zarar-ı Fahiş. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(12), 1-33.
- Korkmaz, S. (2023). Uygur Hukukunda Şu'fa (Önalım) Hakkı –Uygur Hukuk Vesikalarına Göre-. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27(4), 337-364. <https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1269963>.
- Korkmaz, S. B. S. (2018). Roma Hukuku'nda ve Türk Hukuku'nda Mülkiyet Hakkının Sınırları. *8th International Conference of Strategic Research on Scientific Studies and Education 2018, 1*, 1-15.
- Küçük, F. (2013). *14 Numaralı Konya Şer'iye Sicili (1080–1081/1669–1670) (Değerlendirme ve Transkripsiyon)*. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 337696).
- Oğuzman, M. K., Seliçi, Ö., & Özdemir, S. O. (2016). *Eşya Hukuku*. Filiz Kitabevi.
- Öztürk, A. (2023). *Hanefi Mezhebinde Muhtasar Metinlerin Ortaya Çıkışı (Şu'fa Örneği)*. [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 787663).
- Pakalın, M. Z. (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü* (C. 1). Milli Eğitim Basım Evi.
- Sak, İ. (2014). *Konya Kadı Sicili (1070-1071/1659-1661) Defter 10*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ. (2016a). *Konya Kadı Sicili (1102-1103/1691-1692) Defter 37*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ. (2016b). *Konya Kadı Sicili (1115-1116/1703-1704) Defter 41*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ. (2019). *Konya Kadı Sicili (1118-1119/1706-1707) Defter 42*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ. (2022a). *Konya Kadı Sicili (1118-1119/1706-1707) Defter 43*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ. (2022b). *Konya Kadı Sicili (1130-1131/1718-1719) Defter 48*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ. (2022c). *Konya Kadı Sicili (1125-1125/1713-1713) Defter 46*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ. (2022d). *Konya Kadı Sicili (1140-1401/1728-1729) Defter 51*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ. (2023). *Konya Kadı Sicili (1114-1115/1702-1703) Defter 40*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ., & Çetin, C. (2008). *45 Numaralı Konya Şer'iye Sicili (1126-1127/1714-1715), (Transkripsiyon ve Dizin)*.
- Sak, İ., & Çetin, C. (2014). *Konya Kadı Sicili (1138-1139/1726-1727) Defter 50*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Sak, İ., & Solak, İ. (2016). *Konya Kadı Sicili (1135-1136/1723-1724) Defter 49*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Solak, İ., & Sak, İ. (2015). *38 Numaralı Konya Kadı Sicili (1103-1104/1692-1693) (Transkripsiyon ve Dizin)*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

- Solak, İ., & Sak, İ. (2016). *Konya Kadı Sicili (1113-1113/1701-1702) Defter 39*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Şafak, L. (2019). *2 Numaralı Konya Şer'îye Sicili (978-989/1570-1582) Değerlendirme ve Transkripsiyon*. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 570963).
- Şafakçı, H., & Ürekli, B. (2022). *Konya Kadı Sicili (1053-1055/1643-1645) Defter 7*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Taşın, M. F., & Sak, İ. (2023). *Konya Kadı Sicili (1085/1674) (1096/1685) (1110/1698-1699) Defter 32*. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Topal, Ş. (2001). İslam Hukuku Açısından Satış Sözleşmelerinde Mülkiyetin Devrine Yönelik Engeller. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(12-13), 517-538.
- Ünal, M. (2022). İslam Hukukunda Mülkiyeti Kısıtlayan Bir Sebep Olarak Komşuluk Hakkı (Hakku'l-Civar). *Adalet Dergisi*, 68, 339-363.
- Ünal, M. (2023). *İslam Hukukunda İrtifak Hakları*. [Doktora Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No. 789564).
- Yıldırım, İ. (2018). Şüfa-Önalım Hakkı: Mecelle ve Türk Medeni Kanunu Merkezli Bir Mukayese. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 31, 317-336.
- Yörük, D. (2013). *3 Numaralı Konya Şer'îye Sicili (Transkripsiyon ve Dizin) (987-1330/1579-1912)*. Palet Yayınları.